

PAUL LAWRENCE

Bibliai kéziatlasz

Szerkesztő: Richard Johnson
ISBN 978-963-558-249-5

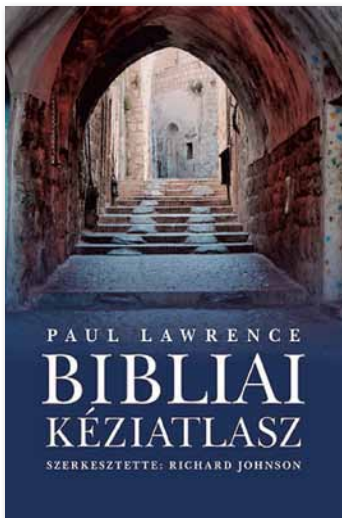
Kiadó: Kálvin János Kiadó, Budapest, 2014 (192 oldal)

A tudományos világ különös vállalkozásai közé tartozik az atlaszok szerkesztése, főként, ha hazai szemmel nézünk a témára. Mondhatni a magyar könyvpiacra magyar szerzők által készített, szerkesztett tematikus atlaszok száma szinte konvergál a nulla felé, amely helyzetben az erre vállalkozó könyvkiadók a külföldi anyagok lefordításával és hazai terjesztésével igyekeznek javítani. Ennek részeként jelentette meg a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója 2014 végén a Paul Lawrence és Richard Johnson nevéhez fűződő *Bibliai kéziatlaszt*. A két brit teológus-bibliatudós által összeállított atlasz külföldön is nagy sikereket aratott, így nem kérdéses, miért pont erre esett a Kálvin Kiadó választása.

Mivel egy *kéziatlaszról* beszélünk, így dimenziója is arra törekszik, hogy minél könnyedebben lehessen kezelni, illetve esetleg mozdítani. Mondható, hogy az atlaszszerkesztés egyik végpontjával

van dolgunk a kisalakú, mindössze 191 oldalas, puha kötésű kiadvány esetében. A másik végpontként a 2013-ban Freiburgban a Herder által megjelentetett bibliai atlaszt (*Herders Neuer Bibelatlas*) nevezhetjük,¹ amely 400 oldalas terjedelmével, kemény, nagyalakú kötésével látványra maga mögé utasítja a Lawrence-féle kötetet. Két külön dimenzió, két külön szerkesztési elv és célközönség. A Lawrence-féle kötet világos előnyei közé tartozik a kicsi formátum, amely a már említett hordozhatóságot teszi lehetővé. Ez a szerkesztési elv azonban nyilvánvalóan azzal a hátulütővel jár, hogy a kötetbe fog-

lalható információmennyiség igencsak limitált. Ez világosan minden összegző hangvételi kötet esetében így van, még az átfogó lexikonok sem alkalmasak arra, hogy egy adott témáról minden részletkérdést tárgyaljanak. Ez a limitált terjedelem az atlasz programját is világosan kijelöli: nem a tudományos közönség számára készült a kötet, sok-

¹ ZWICKEL, W.–EGGER-WENZEL, R.–ERNST, M. (Hrsg.): *Herders Neuer Bibelatlas*, Freiburg, Verlag Herder, 2013.

kal inkább az érdeklődő hívek számára, akik szeretnének a Biblia világával kicsit közelebbről, jóval organikusabban megismerkedni, könnyebben hozzáférhetővé téve ezzel a Szentföld történelmét és kultúráját.

Az atlasz követi a Biblia narratív szerkesztését, így a Genézis könyvétől a Jelenések könyvéig láthatjuk a bibliai történelem ívét térképekkel (is) illusztrálva. A bevezető fejezet jól érthetően körülhatárolja a kiadvány dimenzióit, leszögezi határait. Az egyik legfontosabb elem e fejezetben az, hogy rámutat: nem a kortárs tudományos viták valamely pártjára kíván állni a kötet, de felhasználja korunk kutatási eredményeit is. A Biblia történelmi, földrajzi és teológiai aspektusait közös háló alatt tárgyalva kíván betekintést nyújtani nemcsak Palesztina, de az ókori Közel-Kelet egészébe. A kiindulópont a Biblia maga: az első fejezet a bibliai corpus egészét veszi közelebbi vizsgálat alá, eligazítva az Ószövetség és az Újszövetség fogalmai között, kitérve az olyan tudományos terminusokra is, mint a *deuterokanonikus könyvek* fogalma.

A 191 oldalas kötet törzsrésze minden oldalpáron egy-egy fejezetet tartalmaz, összesen 82 egységre tagolva azt. Ezenfelül tartalmaz még egy fogalommagyarázó *Kislexikon* fejezetet, irodalomjegyzéket, tárgy- és névmutatót, valamint a képforrások jegyzékét. Minden fejezet/oldalpár tartalmaz térképet, illetve egyéb illusztrációt. A térképek között találunk elsősorban a domborzatra fókuszálóakat, fellelhetőek a gazdasági földrajzot (vagy éghajlatot) tárgyaló és bemutató oldalak, hadjáratokat, településeket elhelyező fajtákat, illetve néhány „kvázi” térkép, amelyek ikonikus épületek rekonstrukciós fantáziarajzait tartalmazzák. Ilyen például

a pusztai vándorlás korszakának Szent Sára vagy a salamoni Templom, illetve a heródesi Templom és Templom-hegy rajzai. A térképek melletti illusztrációk pedig elsősorban az adott témához kapcsolódó palesztinai vagy egyéb ókori közel-keleti régészeti leletek bemutatását szolgálják. Erre kiváló példa a 36–37. oldalon található „A törvényadás” című fejezet, melynek térképe egyrészt megkísérli lokalizálni a Hóreb-hegyet, illetve bemutatja Hammurápi törvénytételét is, reflektálva a jelenségre egy hettita törvénykönyv és a Tízparancsolat összevetésével is. Hasonló kitekintést ad az „Izrael királyai” (80–81. old.) fejezet is, amely megemlíti Omri és Mesa konfliktusát, bemutatva a Mesa-sztélét is. A régészeti leletek mellett rengeteg légi felvételt is közöl az atlasz, bemutatóan egy-egy kiemelt esemény helyszínének mai látképét is. Így láthatunk légi felvételt a Héródionról (129. old.) a Nagy Heródest tárgyaló fejezetben, vagy a Jordán alsó folyásának vidékéről Jézus megkísértésének feltételezhető helyszínéről (136. old.).

A kulturális párhuzamok mellett Palesztina tágabb környezetét is igyekszik bemutatni a kiadvány, annak érdekében, hogy az említett párhuzamosságok élőbbé és könnyebben érthetővé váljanak. Ennek megfelelően külön fejezet foglalkozik az ókori Egyiptommal, Mezopotámia prominens, nagy birodalmakat alkotó államaival (Babilon, Asszíría), a tengeri népekkel (elsősorban a filiszteusokkal), az Akhaimenida birodalommal, Nagy Sándorral és a Római Birodalommal, vagy éppen Türosz városával és annak kereskedelmi hálózatával. E típushoz kapcsolhatóak még azon fejezetek, amelyek nem az egyes bibliai események és jelenségek mellé helyeznek párhuzamokat, hanem a tör-

ténelem mellett az egész ókori Közel-Keletre jellemző információkat közölnek. Ennek értelmében külön térkép és fejezet foglalkozik az ókori Közel-Kelet etnikai berendezkedésével (az 1Móz 10-ben olvasható táblázatra támaszkodva), az írás különféle típusaival, a nyelvek sokaságával, illetve az ezeket megőrző ókori irattárakkal. Külön kiemelendő a 148–149. oldalakon található „Utazás a római világban” fejezet, amely a páli missziókba fektetett időt és munkát igyekszik illusztrálni, bemutatva az utazás lehetőségeit és az abból adódó nehézségeket is.

Az atlasz teljes egészére jellemző a térkép- és illusztrációközpontúság. Nem találni olyan fejezetet a kiadvány átlapozása során, amely nagyobb hangsúlyt fektetne az olvasható információkra, mint a térbeli elhelyezésre. Talán ezen a ponton választható el egymástól élesen a *Herders Neuer Bibelatlas* a *Bibliai kéziatlasztól*. Mivel az előbbi inkább a tudomány világa számára készült, igen gyakorta találkozunk olyan fejezetekkel, amelyek alig vagy szinte egyáltalán nem tartalmaznak semmiféle illusztrációt. Más szempontból természetesen a nagyalakú atlasz egyben igazi adattár is, főleg ha arra a tényre gondolunk, hogy helynévmutatójában kb. 1000 település és földrajzi terület nevét találhatjuk meg. Ehhez csatlakozik még egy másik igen impozáns regiszter, amely az egyes bibliai könyvek bizonyos fejezeteinek, verseinek említéseit gyűjti össze a kötet oldalaira mutatva (kiegészítve Josephus Flavius utalásaival és egyéb jelentős feliratok és iratok hivatkozásaival) – talán az ilyesfajta információkban mérhető le igazán az a dimenzió, amelyben a *Herders Neuer Bibelatlas* megszerkesztésre került. Világos, hogy tudományos természetéből

adódóan minden kérdésben jóval részletesebb beszámolókkal szolgál, mint a Lawrence-féle kiadvány, azonban a két kötet hasonlóságai is szembetűnőek. Az ismeretterjesztő és a tudományos megfogalmazás ugyanazon az alapon fekszik: adott a Biblia, amelynek tartalma és az azt körülvevő világ együttes ismerete képes világos képet rajzolni akár kutatók, akár az érdeklődő hívek számára. Mivel mindkét kötet alapvetően konzervatív megközelítéssel dolgozik, ezért hasonló módon követik a bibliai narratív szerkezetét az egyes kérdések megtárgyalásában, sosem cáfolatokat vagy megerősítő, igazoló jelenségeket keresve, sokkal inkább az amúgy is ismert építményt még jobban körüljárva. A két kiadvány közötti alapvető különbség tehát nem a hozzáállásban, hanem a tálalásban található meg.

Sajnos a *Bibliai kéziatlasz* erényei mellett rendelkezik néhány szembetűnő hibával is, amelyek nem a képanyagban, hanem a szövegben lelhetőek fel. Bizonyos helyeken bekerültek olyan nyilvánvaló hibák, amelyeket egy ilyen színvonalú kiadvány nem engedhet meg magának. Ezek közül talán a legszembetűnőbb az „Utazás a római világban” fejezet kezdő bekezdésében (148. old.) maradt benne:

„A római béke

Augustus győzelme Marcus Aurelius felett Kr. e. 31-ben békét – az úgynevezett pax Romanát – és növekedést hozott a világba. [...]”

Egy ennyire nyilvánvaló hiba (akár az eredetiből származik, akár a fordítás során került bele) sokban tudja rombolni egy ilyen hiánypótló kötet renoméját.

Összegzőként tehát elmondható, hogy egy világszínvonalú munkát sikerült végre magyar nyelven az olvasóhoz eljuttatnia a Kálvin Kiadónak, amely

néhány hibája ellenére is megállja a helyét. Felhasználása pedig talán sokrétűbb is lehet, mint egy vastkos tudományos atlaszénak. Tökéletesen alkalmas lehet hittanórák, bibliaórák alkalmával a diákok és hívek számára, egyetemi

hallgatók is remekül készülhetnek belőle ókori tárgyú vizsgáik alkalmával, de remek segédkönyv, illetve *kézikönyv* lehet a kutatók, tanárok és lelkészek számára is.

Fejes János